

Czy z istoty podatku wynika istota kontroli podatnika?

Does the essence of the tax give rise to the essence of the taxpayer's control?

prof. dr hab. Jolanta Iwin-Garzyńska

Instytut Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Szczeciński, ORCID: 0000-0002-9097-0830

Streszczenie

W relacji podatnik – państwo (organ podatkowy) korelacja między kontrolą podatnika a pojęciem podatku i ksiąg rachunkowych przejawia się w tym, że z jednej strony podatnik otrzymał prawo do samoobliczenia podatku, gdyż państwo zaufało, że zrobi to w odpowiedniej wysokości, ale z drugiej strony kontroluje podatnika, ponieważ zaufanie do niego jest ograniczone. Występuje zatem sytuacja zaufania i jego braku lub budowy zaufania przez kontrolę podatnika. W mojej ocenie nie ulega wątpliwości, że kontrolowany jest podatnik, a nie podatek. To na niego nałożono ciężar podatku, zobowiązano go do jego ponoszenia i to on, skoro dokonuje samoobliczenia, odpowiada za poprawność owych obliczeń i wysokość zapłaconego podatku. Prowadzi swe obliczenia w księgach podatkowych, odpowiada więc za ich rzetelność.

Słowa kluczowe: podatnik, kontrola podatkowa, księgi rachunkowe, rzetelność ksiąg rachunkowych.

Abstract

In the relationship between the taxpayer and the state (tax authority), the correlation between the control of the taxpayer and the concept of tax and accounts is manifested in the fact that, on the one hand, the taxpayer has been given the right to self-assess tax because the state has trusted it to do so in the right amount, but on the other hand, it controls the taxpayer because its trust is limited. Thus, there is a situation of trust and lack of trust, or the construction of trust by controlling the taxpayer. In my opinion, it does not avoid the doubt that it is the taxpayer who is controlled, not the tax. It is he on whom the burden of the tax has been imposed, he is obliged to bear it, and it is he who, in making his self-assessment, is responsible for the correctness of his calculations and the amount of tax paid. By keeping his calculations in the tax books, he is responsible for their accuracy.

Keywords: taxpayer, tax audit, books of account, reliability of books of account.

1. WPROWADZENIE

Powszechnie przyjęło się powiedzenie, że kontrola jest podstawą zaufania. W relacji podatnik – państwo (organ podatkowy) przejawia się to w tym, że z jednej strony podatnik otrzymał prawo do samoobliczenia podatku, gdyż państwo zaufało, że zrobi to w odpowiedniej wysokości, ale z drugiej strony kontroluje podatnika, ponieważ zaufanie do niego jest ograniczone. Występuje sytuacja zaufania i jego braku lub budowy zaufania przez kontrolę podatnika. W mojej ocenie nie ulega wątpliwości, że kontrolowany jest podatnik, a nie podatek. To na niego nałożono ciężar podatku, zobowiązano go do jego ponoszenia i to on, skoro dokonuje samoobliczenia, odpowiada za poprawność owych obliczeń i wysokość zapłaconego podatku. Prowadzi swe obliczenia w księgach podatkowych, odpowiada więc za ich rzetelność. Można zatem postawić hipotezę: czy z samej istoty podatku wynika istota kontroli podatnika?

Podatki są stałą częścią życia wszystkich podmiotów zobowiązanych do ich uiszczenia, a prawo podatkowe niesie za sobą zarówno prawne, jak i ekonomiczne skutki podatku.

Ekonomiczne skutki podatku to jego ciężar wynikający z norm prawa podatkowego, który jest skutkiem istnienia dwóch stron monety podatkowej – prawnej i ekonomicznej. Celem opracowania jest wskazanie na istotę podatku jako podstawowej materii kontroli podatkowej i podkreślenie, że z owej istoty wynika sedno kontroli podatkowej.

Zawarte w publikacji badania oparto na literaturze prawa podatkowego i rachunkowego. Przywołano tezy z obszaru prawa podatkowego przedstawione w publikacjach m.in. Witolda Modzelewskiego, Bogumiła Brzezińskiego, Andrzeja Gomułowicza, Jerzego Małeckiego. Wywód w zakresie teorii rachunkowości oparto na publikacjach Gertrudy Krystyny Świdorskiej, Bartłomieja Nity, Wojciecha Hasika, Wiktora Gabrusewicza, Małgorzaty Kamienieckiej.

W takich warunkach szczególnego znaczenia nabiera problem pojmowania podatku z jednej strony przez podatników, którzy to prawo odczytują i na jego podstawie obliczają zobowiązanie podatkowe, a z drugiej strony przez kontrolujących podatnika, dla których brzmi ono inaczej. Nie ulega wątpliwości, że rozumienie podatku przez podatników i kon-

trolerów winno odzwierciedlać ten sam obraz podatku. Czy zatem z obrazu tego podatku wynika konieczność kontroli podatnika? W mojej ocenie tak.

2. PRZESŁANKI KONTROLI W TEORII PODATKU

W literaturze podatek definiowany jest jako pobranie w drodze przymusu przez władzę publiczną, którego zasadniczym celem jest pokrycie obciążeń publicznych i ich rozdzielanie według zdolności podatkowej obywateli¹. Przedstawiona definicja uwidacznia zasadnicze cechy podatku, tj. przymusowość poboru, cel pobrania oraz zdolności podatkowe obywateli.

Dla kontroli podatkowej najważniejszą cechą jest przymusowość, która koreluje z cechą zdolności podatkowej podatnika. Wynika to z faktu, że ciężar podatku nie zawsze jest ustalany z uwzględnieniem zasady zdolności podatkowej podatnika. Jest on świadczeniem przymusowym i nie ma charakteru umownego, jest ustalany jednostronnie i pobierany z wykorzystaniem przymusu. A. Gomułowicz pisze, że w sensie ekonomicznym podatek jest formą przejęcia na rzecz państwa lub związku publicznoprawnego, od podmiotów im podporządkowanych, części przychodu, dochodu lub majątku tych podmiotów². Wskazuje dalej, że forma, tryb i zakres przejęcia dochodów podatkowych nie mogą być arbitralne i muszą uwzględniać zdolność podatnika do poniesienia ciężaru podatkowego w taki sposób, aby nie niszczyć źródła opodatkowania. Państwo ustalające ciężary podatkowe zobowiązane jest przestrzegać zasady lojalności. Zasada ta oznacza, że obowiązek podatnika zgodnego z prawem płacenia podatków musi korespondować z obowiązkiem państwa nakładania takich ciężarów podatkowych, które w skali wydajności fiskalnej nie prowadzą do degradacji majątkowej podatnika³. Aby lojalność państwa i podatnika była prawdziwa, musi być przez państwo kontrolowana.

Elementy ukazujące w definicji konieczność kontroli podatnika są uwypuklone w definicji prawnej podatku, zawartej w art. 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa⁴. Zgodnie z zapisami tej ustawy podatek to publicznonprawne, nieodpłatne, przymusowe i bezzwrotne świadczenie pieniężne na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy, wynikające z ustawy podatkowej. W tej zasadniczej definicji podatku ustawodawca wyróżnił cechy istotne tej daniny publicznej. Podatki są świadczeniem przymusowym i lojalność podatnika musi być kontrolowana.

Zawarta w Ordynacji podatkowej definicja podatku jest definicją legalną świadczenia pieniężnego o podstawowym znaczeniu dla dochodowej części systemu finansów państwa, którego ponoszenie, zgodnie z zapisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁵, stanowi powszechny obowiązek. W art. 217 tego aktu podatek wymieniono jako jedyny konstytucyjny przykład daniny publicznej⁶. Art. 84 stanowi natomiast, że obywatel ma „obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w ustawie”. Zakres ciężarów, do których ponoszenia obowiązany jest obywatel, określają odpowiednie ustawy. Celem tego obowiązku jest pozyskanie przez państwo środków potrzebnych do wykonywania stojących przed nim zadań⁷.

Ujęcie definicji w Ordynacji podatkowej wskazuje na wykorzystanie dorobku doktryny podatkowej, w której zwraca

się uwagę na cechę przymusu podatku⁸. Ukazano podatek jako ciężar i świadczenie pieniężne. Głównym celem prawa podatkowego jest zapewnienie władzy publicznej środków finansowych niezbędnych dla jej prawidłowego funkcjonowania, a ponieważ podatnicy mogliby dobrowolnie nie przekazywać środków na utrzymanie państwa, to konieczny jest przymus. Wszelkie inne cele należy uznać za pomocnicze względem celu głównego⁹.

Podstawowym celem podatku jest zatem cel fiskalny, czyli zapewnienie dochodów budżetom związków publicznoprawnych. Jak podkreśla Janina Ickiewicz, „nadawanie funkcji fiskalnej priorytetu nie zawsze jednak prowadzi do oczekiwanych rezultatów. W praktyce bywa tak, że nadmierny fiskalizm, wyrażony w konstrukcjach podatków, przede wszystkim przez wysokość stawki podatkowej, zamiast przyczynić się do wzrostu dochodów budżetowych, prowadzi do ich zmniejszenia”¹⁰. W korespondencji z celem fiskalnym podatek nie powinien mieć żadnego wpływu na gospodarkę, nie powinien sprawować funkcji gospodarczych i społecznych¹¹. W tym znaczeniu kontrola podatnika zawsze będzie ingerencją w jego sprawy osobiste i gospodarcze i wykracza ona poza ramy neutralności opodatkowania.

Związek teorii podatku z istotą kontroli podatnika widoczny jest także w teorii iluzji fiskalnych¹², która polega na ukryciu opodatkowania, wysokości rzeczywistych ciężarów podatkowych, zróżnicowania ciężarów podatkowych. Podstawowa iluzja fiskalna związana jest ze znanym z nowej ekonomii politycznej zjawiskiem kreowania wśród podatników złudzenia, że obciążenia podatkowe są niższe niż w rzeczywistości¹³. Iluzje te mogą być wywoływane m.in. przez ukrywanie związku między wielkością obciążeń finansowych podatnika a korzyściami przez niego odnoszonymi, wywoływanie wrażenia, że płacone przez niego podatki są korzystne, gdyż w ich wyniku uzyskuje on nadzwyczajne korzyści, a także wprowadzanie wielu tytułów podatkowych, co sprzyja powstawaniu iluzji, że obciążenie podatnika jest mniejsze niż w przypadku podatku wymierzonego od jednego przedmiotu¹⁴. Z iluzjami fiskalnymi zderza się kontrola podatkowa.

3. PODATEK I KONTROLA PODATNIKA W UJĘCIU RACHUNKOWYM

Podatek ma swoje oblicze rachunkowe, które wynika głównie z zasad prezentacji podatku w sprawozdaniach finansowych oraz rzetelności ksiąg podatkowych i kontroli zapisów podatnika w księgach podatkowych. W literaturze z zakresu teorii rachunkowości uwypukla się istotę podatku dochodowego, tj. zakłada się neutralność podatku od towarów i usług oraz całkowicie kosztowy charakter podatków lokalnych i innych zobowiązań publicznoprawnych. Odmienne regulacje na gruncie prawa bilansowego i podatkowego powodują, że uwzględnienie w sprawozdaniu finansowym jedynie skutków podatku dochodowego, zgodnie z przepisami podatkowymi, doprowadziłoby do pominięcia istotnych zasobów kontrolowanych przez jednostkę i jej zobowiązań¹⁵. Wynika stąd, że teoria rachunkowości nie określa podatku jako ciężaru i płatności, ale dostrzega obowiązkowy charakter zobowiązania podatkowego nie tylko w bieżącej działalności firmy, ale również jako zobowiązania przyszłego. Konsekwencją tego jest ujęcie w bilansie nie tylko kwoty

podatku, do którego zapłaty zobowiązane jest przedsiębiorstwo, lecz także podatku odroczonego. W tym ujęciu kontrola podatkowa obejmuje zarówno bieżące zapisy w księgach podatnika dotyczące podatku, jak i zobowiązania przyszłe.

Dla korelacji między kontrolą podatnika a rachunkowym obliczem podatku najważniejsza jest rzetelność ksiąg podatkowych warunkująca uznanie za poprawny obliczonego przez podatnika podatku.

W odnajdywaniu kontroli w istocie podatku ważne jest ukazanie znaczenia ksiąg rachunkowych jako dowodu zdarzeń podatkowych w przedsiębiorstwie. Jeżeli księgi podatkowe, do których zaliczono także księgi rachunkowe, są prowadzone rzetelnie i niewadliwie, stanowią dowód tego, co wynika z zawartych w nich zapisów¹⁶. W niektórych przypadkach takie księgi stanowią jedyny dowód dokonania określonej czynności¹⁷. Ordynacja podatkowa, definiując księgi podatkowe, ustanawia jednocześnie kryteria oceny tych ksiąg dla celów podatkowych. Są nimi rzetelność, a więc wiarygodność pod względem materialnym, oraz niewadliwość, a więc poprawność pod względem formalnym. Tylko księgi rachunkowe prowadzone rzetelnie i w sposób niewadliwy stanowią dowód tego, co wynika z zawartych w nich zapisów.

Rzetelność ksiąg podatkowych w rozumieniu Ordynacji podatkowej oznacza bezwzględny nakaz ewidencjonowania w księdze wszystkich wymaganych zdarzeń gospodarczych, wpływających na przychód, koszty, straty i zyski podatnika. Księgi uważane są za rzetelne, jeżeli zawierają wszystkie fakty, będące przedmiotem wpisów do ksiąg, i to w całości zgodnie z prawdą. Przymiot rzetelności tracą te księgi, których zapisy nie odzwierciedlają stanu rzeczywistego. Nieodzwierciedlenie przez księgę stanu rzeczywistego może się sprzeczować do braku zapisów zdarzeń, które w rzeczywistości wystąpiły, oraz do ujęcia zdarzeń fikcyjnych, np. na podstawie tzw. pustych faktur¹⁸.

Przydatność ksiąg rachunkowych do obrazowania zdarzeń podatkowych wynika także z aspektów ich oceny. Według kryteriów określonych w Ordynacji podatkowej księgi podlegają ocenie na płaszczyźnie podatkowej. Definicje rzetelności i niewadliwości zawarte są w tej ustawie, a zatem rodzą skutki tylko w zakresie prawa podatkowego. Księgi rachunkowe prowadzone na podstawie zapisów ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości¹⁹ mogą natomiast podlegać ocenie na dwóch różnych płaszczyznach. Obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych nałożony został dla celów sprawozdawczości finansowej, tj. przedstawienia sytuacji finansowej podmiotu gospodarczego, zagwarantowania pewności obrotu gospodarczego, a nie dla celów podatkowych – wymiaru zobowiązania podatkowego w prawidłowej wysokości.

W wyroku z dnia 21 listopada 1996 r. Naczelny Sąd Administracyjny (dalej: NSA) stwierdził: „Niekwestionowaną zasadą polskiego prawa podatkowego jest, że obowiązek podatkowy określają ustawy. Zakres tego obowiązku nie może być kształtowany w oparciu o przepisy regulujące sposób dokumentowania operacji gospodarczych, czyli przepisy o rachunkowości”²⁰. W innym wyroku NSA podkreślił, że „zapisy w księgach rachunkowych nie mogą rozstrzygać o tym, co i kiedy jest dochodem oraz kosztem uzyskania przychodu”²¹.

W analizie zagadnienia istoty ksiąg rachunkowych dla zobowiązań podatkowych ważna jest zasada miarodajności,

która wiąże prawo podatkowe i bilansowe. W art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych²² zapisano: „Podatnicy są obowiązani do prowadzenia ewidencji rachunkowej, zgodnie z odrębnymi przepisami, w sposób zapewniający określenie wysokości dochodu (straty), podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku za rok podatkowy, a także do uwzględnienia w ewidencji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych informacji niezbędnych do obliczenia wysokości odpisów amortyzacyjnych zgodnie z przepisami art. 16a-16m”.

W Polsce zasada miarodajności obowiązuje w bardzo ograniczonym zakresie. Prawo podatkowe jedynie przystosowało księgi rachunkowe do swoich potrzeb, dlatego też księgi te podlegają kontroli na dwóch płaszczyznach – bilansowej i podatkowej. Kiedy ocenia się księgi rachunkowe, pamiętać należy, że inne są cele rachunkowości, a inne prawa podatkowe. Są to dwie zupełnie różne płaszczyzny oceny ksiąg rachunkowych. Pierwsza dokonywana jest przez uprawniony podmiot, tj. biegłego rewidenta²³, z perspektywy prawa bilansowego, druga – przez organ skarbowy, według kryteriów rzetelności i formalności (niewadliwości), postrzeganych z perspektywy wymiaru podatku. Formalna poprawność księgi (jej niewadliwość) nie oznacza automatycznie jej rzetelności²⁴. Ocena księgi według tego drugiego kryterium wymaga zastosowania innych metod weryfikacyjnych. Nierzetelność księgi może być stwierdzona bezpośrednio, a więc przez ujawnienie niezawidencjonowania operacji gospodarczej lub zawiadencjonowania operacji, która nie wystąpiła, jak też pośrednio – przez analizę danych wynikających z księgi i dowodów źródłowych.

4. PODSUMOWANIE

Na podstawie przeprowadzonych studiów można podjąć próbę odpowiedzi na postawione pytanie, czy z istoty podatku wynika istota kontroli podatnika. Rozumienie kontroli podatnika w świetle definicji podatku uzasadnia jej istnienie. Przymusowy charakter podatku, brak lojalności między państwem a podatnikiem i konieczność zapewnienia dochodów publicznych powodują konieczność istnienia kontroli podatnika. To podatnik, jako podmiot podatku, dokonuje jego obliczenia i za obliczenie to odpowiada. Rolą państwa jest, by w drodze kontroli wywiązywanie się podatnika z tej odpowiedzialności sprawdzić. Kiedy pisze się o znaczeniu ksiąg rachunkowych dla kontroli podatkowej podatnika, akcentuje się konieczność ich rzetelności, która weryfikowana jest nie tylko przez biegłego rewidenta, lecz także w drodze kontroli podatkowej.

Przypisy

- ¹ Por. P.M. Gaudemet, J. Molinier, *Finanse publiczne*, Warszawa 2000, s. 407.
- ² Por. A. Gomułowicz, J. Małecki, *Podatki i prawo podatkowe*, Warszawa 2004, s. 126.
- ³ Tamże.
- ⁴ Tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 2383, dalej: „Ordynacja podatkowa” lub „o.p.”.
- ⁵ Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm., dalej: Konstytucja RP.
- ⁶ Por. S. Babiarz, B. Dauter, B. Gruszczyński, R. Hauser, A. Kabat, M. Niezgodka-Medek, *Ordynacja podatkowa. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 65.
- ⁷ Por. B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2001, s. 485.

- ⁸ Por. B. Brzeziński, *Uwagi o znaczeniu definicji w prawie podatkowym*, w: *Księga jubileuszowa Profesora Marka Mazurkiewicza. Studia z dziedziny prawa finansowego, prawa konstytucyjnego i ochrony środowiska*, red. R. Mastalski, Wrocław 2001, s. 24-26.
- ⁹ M. Tchórzewski, *Przychody osoby prawnej nietworzące podstawy opodatkowania w podatku dochodowym*, Warszawa 2018, s. 16-17.
- ¹⁰ J. Ickiewicz, *Podatkowe i niepodatkowe obciążenia przedsiębiorstw*, Warszawa 1998, s. 18-19.
- ¹¹ J. P. Gaudemet, J. Molinier, dz. cyt., s. 422.
- ¹² Por. J. Bartkowski, *Iluzje fiskalne*, w: *W kręgu wyobrażeń zbiorowych. Polityka, władza, społeczeństwo*, red. A. Dubicki, M. Reksć, A. Sepkowski, Łódź 2019, s. 173-193.
- ¹³ B. Guziejewska, *Decentralizacja fiskalna – dobre praktyki a doświadczenia polskie*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 273, s. 110.
- ¹⁴ Stanisław Owsiak przedstawia więcej działań, które wywołują iluzje podatkowe. Por. S. Owsiak, *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, wyd. 3 zmienione, Warszawa 2005, s. 228-229.
- ¹⁵ Por. *Sprawozdanie finansowe według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, red. G.K. Świdarska, W. Więclaw, Warszawa 2009, rozdz. 14.
- ¹⁶ Art. 193 § 1 o.p.
- ¹⁷ J. Kulicki, *Dowody w postępowaniu podatkowym*, „Analizy BAS” 2012, nr 6.
- ¹⁸ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (dalej: WSA) w Gdańsku z dnia 24 marca 2011 r., I SA/Gd 879/08, LEX nr 786725.
- ¹⁹ Tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 120 ze zm., dalej: ustawa z dnia 29 września 1994 r.
- ²⁰ *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym*, red. W. Modzelewski, Warszawa 1999.
- ²¹ Wyrok NSA z dnia 2 kwietnia 1996 r., SA/Ka 1405/95, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/C5A4498AC7>, dostęp: 13.12.2023.
- ²² Tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 2587 ze zm.
- ²³ Art. 66 ustawy z dnia 29 września 1994 r.
- ²⁴ Wyrok WSA w Szczecinie z dnia 19 maja 2010 r., I SA/Sz-113/10, LEX nr 673512.

Bibliografia

Literatura

- Babiarz S., Dauter B., Gruszczynski B., Hauser R., Kabat A., Niezgódka-Medek M., *Ordynacja Podatkowa. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Banaszak B., *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2001.

- Bartkowski J., *Iluzje fiskalne*, w: *W kręgu wyobrażeń zbiorowych. Polityka, władza, społeczeństwo*, red. A. Dubicki, M. Reksć, A. Sepkowski, Łódź 2019.
- Brzeziński B., *Uwagi o znaczeniu definicji w prawie podatkowym*, w: *Księga jubileuszowa Profesora Marka Mazurkiewicza. Studia z dziedziny prawa finansowego, prawa konstytucyjnego i ochrony środowiska*, red. R. Mastalski, Wrocław 2001.
- Gaudemet P.M., Molinier J., *Finanse publiczne*, Warszawa 2000.
- Głuchowski J., Patyk J., *Zarys polskiego prawa podatkowego*, Warszawa 2009.
- Gomułowicz A., Małecki J., *Podatki i prawo podatkowe*, Warszawa 2004.
- Guziejewska B., *Decentralizacja fiskalna – dobre praktyki a doświadczenia polskie*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 273.
- Ickiewicz J., *Podatkowe i niepodatkowe obciążenia przedsiębiorstw*, Warszawa 1998.
- Komentarz do ustawy o podatku dochodowym*, red. W. Modzelewski, Warszawa 1999.
- Kulicki J., *Dowody w postępowaniu podatkowym*, „Analizy BAS” 2012, nr 6.
- Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, wyd. 3 zmienione, Warszawa 2005.
- Sprawozdanie finansowe według MSSF*, red. nauk. B. Nita, W. Hasik, Warszawa 2019.
- Sprawozdanie finansowe według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, red. G.K. Świdarska, W. Więclaw, Warszawa 2009.
- Tchórzewski M., *Przychody osoby prawnej nietworzące podstawy opodatkowania w podatku dochodowym*, Warszawa 2018.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 2587 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 2383.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 120 ze zm.

Orzecznictwo

- Wyrok NSA z dnia 2 kwietnia 1996 r., SA/Ka 1405/95, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/C5A4498AC7>, dostęp: 13.12.2023.
- Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 24 marca 2011 r., I SA/Gd 879/08, LEX nr 786725.
- Wyrok WSA w Szczecinie z dnia 19 maja 2010 r., I SA/Sz-113/10, LEX nr 673512.